

REACTIEPLAN SEKSUEEL GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Versie 1.0 - laatste aanpassing 12/08/2019

www.kortrijkspurs.be
info@kortrijkspurs.be
facebook.com/kortrijkspurs

Het reactieplan SGG omschrijft de stappen die clubmedewerkers kunnen zetten bij een vermoeden, onthulling of vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Het reactieplan is geen vaststaand protocol maar biedt wel een leidraad.

WAT IS SEKSUEEL GRENDOVERSCHRUIJEND GEDRAG?

Seksueel grensoverschrijdend gedrag kan variëren van seksistische grappen, ongepaste seksuele toespelingen tot ernstig misbruik. Er wordt met verschillende zaken rekening gehouden om te beoordelen of bepaald gedrag wel of niet grensoverschrijdend is.

- Is er sprake van wederzijdse toestemming?
- Is er sprake van vrijwilligheid, dit wil zeggen dat er geen dwang, druk of beloning aanwezig is?
- Is er sprake van gelijkwaardigheid, of is er sprake van ongelijkwaardigheid door een verschil in macht, intelligentie, status, leeftijd, etc.?
- Is het gedrag aangepast aan of afgestemd op de leeftijd en ontwikkeling?
- Is het gedrag aangepast aan de context? Is het storend voor anderen?
- Is het gedrag schadelijk voor zichzelf of getuigt het van een gebrek aan zelfrespect?

Afhankelijk van de beoordeling kan gedrag licht tot ernstig grensoverschrijdend zijn. De vlaggenmethodiek van Sensoa is een handig instrument om deze inschatting te maken. De vertrouwenspersonen van de club kunnen je hierbij helpen. Je kan ook advies inwinnen bij de hulplijn 1712.

STAP 1: REAGEREN OP EEN VERMOEDEN, ONTHULLING OF VASTSTELLING VAN SEKSUEEL GRENDOVERSCHRUIJEND GEDRAG

Een vermoeden van seksueel grensoverschrijdend gedrag?

Als je een vermoeden hebt over een situatie van seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen de club, stel jezelf dan de vraag wat je hebt opgemerkt, sinds wanneer, waarop je vermoedens zijn gebaseerd, etc. Overleg met de vertrouwenspersonen indien je vermoedens blijft hebben, zelfs al ben je niet zeker of deze wel gegrond zijn.

Wanneer je door spelers of ouders wordt aangesproken in verband met vermoedens over seksueel grensoverschrijdend gedrag, neem dan elke melding serieus! Probeer in eerste instantie te luisteren zonder te oordelen. Bevraag waarop de vermoedens zijn gebaseerd en van waar de informatie afkomstig is. Informeer naar wat er concreet gezien/gehoord werd en neem akte van onduidelijkheden in het verhaal. Beloof geen geheimhouding of zaken die je niet kan waarmaken. Leg uit dat je zal overleggen met de vertrouwenspersonen binnen de club.

Als jongere spelers verontrustende zaken vertellen, suggereer dan dat ze hierover ook met hun ouders kunnen spreken. Overweeg om zelf ook even met de ouders te spreken en wees daarover transparant naar het kind.

Een onthulling van seksueel grensoverschrijdend gedrag?

Een slachtoffer, een getuige, een ouder of iemand anders kan een situatie melden van seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Probeer actief te luisteren zonder te veroordelen of zaken te suggereren. Maak duidelijk dat er binnen onze club geen plaats is voor grensoverschrijdend gedrag en dat de club dit ernstig neemt. Leg uit dat je de vertrouwenspersonen of iemand van het bestuur op de hoogte zal brengen. Bevraag ook wat de verwachtingen zijn van de persoon die jou aanspreekt en probeer daar rekening mee te houden. Doe geen

beloftes over geheimhouding of dingen die je niet kan realiseren. Wees transparant over de stappen die je zal zetten en onderneem het nodige om de veiligheid te garanderen. Neem zo snel mogelijk contact op met de vertrouwenspersonen of iemand van het clubbestuur.

Een vaststelling van seksueel grensoverschrijdend gedrag?

In geval van licht grensoverschrijdend gedrag (bv. ongepaste opmerkingen over een speelster) is het belangrijk om tussen te komen en duidelijk te maken dat dergelijk gedrag niet getolereerd wordt binnen de club. Zorg ervoor dat het grensoverschrijdend gedrag stopt en steun het slachtoffer. Informeer de betrokkenen dat je verdere stappen zal zetten en de situatie zal melden aan de vertrouwenspersonen en/of clubleiding.

Bel naar de politie en medische bijstand in geval van acute en/of zeer bedreigende situaties van ernstig grensoverschrijdend gedrag. Zorg voor de veiligheid van het slachtoffer en biedt ondersteuning. Roep de hulp in van de vertrouwenspersonen, een bestuurslid of een andere clubmedewerker.

STAP 2: OVERLEG MET DE VERTROUWENSPERSONEN

Als je op de hoogte bent over een situatie van seksueel grensoverschrijdend gedrag binnen de club, of als je vermoedens hebt, overleg dan met de vertrouwenspersonen. De vertrouwenspersonen zullen helpen om de situatie goed in kaart te brengen en de ernst ervan in te schatten. Ze kunnen je ook advies geven over de manier waarop je met de situatie kan omgaan. En ze zullen samen met jou en de betrokkenen bekijken hoe de club gepast kan reageren. De vertrouwenspersonen hebben discretieplicht en zullen discreet omgaan met de informatie die zij verkrijgen; toch kan het nodig zijn om ook anderen in te lichten.

In gevallen van licht grensoverschrijdend gedrag kan een (ped-)agogische reactie vaak volstaan. De vertrouwenspersonen kunnen dit gedeeltelijk op zich nemen, of de coaches hierin bijstaan en adviseren. Bijvoorbeeld:

- Verwijzen naar en verduidelijken van de omgangsregels binnen de club
- Uitleg geven over gewenst en ongewenst gedrag
- Een beknopt woordje uitleg over seksualiteit en relaties (bijvoorbeeld voor jongere spelers)
- Een aantal bijkomende, al dan niet tijdelijke, afspraken binnen een team
- Een groepsgesprek met de spelers en/of ouders
- ...

In gevallen van ernstiger grensoverschrijdend gedrag zal er op verschillende vlakken nagedacht moeten worden hoe er gereageerd wordt door de club. De vertrouwenspersonen zullen hierin een adviserende en ondersteunende rol hebben, maar de regie en de verantwoordelijkheid ligt bij het clubbestuur. De vertrouwenspersonen nemen bijvoorbeeld geen beslissingen over het schorsen of sanctioneren van een clublid. Meestal zal een combinatie van verschillende acties nodig zijn, bijvoorbeeld:

- Een (ped-)agogische reactie
- Opvang van de betrokkenen
- Maatregelen en toezicht om de veiligheid te garanderen
- Communicatie, zowel intern als extern
- Herstelbemiddeling
- Interne sancties
- Inschakelen van externe instanties en organisaties
- ...

In ernstige of precare situaties kunnen de vertrouwenspersonen adviseren om een “noodteam” op te richten. Dit team zal ad hoc samengesteld worden, bijvoorbeeld met een bestuurslid, coach, coördinator, oudervertegenwoordiging, etc.

STAP 3: ACTIE ONDERNEMEN

Bij vermoedens, of wanneer een situatie aan het licht gekomen is, moet er actie ondernomen worden. Deze acties zijn afgestemd op de inschatting van de ernst van de vermoedens of het incident. Ze zijn in de eerste plaats bedoeld om de veilige en goede sfeer binnen de club te garanderen. Het welzijn van de betrokkenen, en bij uitbreiding van alle clubleden, staat hierbij voorop.

De vertrouwenspersonen kunnen adviseren omtrent de mogelijke acties en ondersteuning bieden. Bijvoorbeeld:

- Pedagogisch, informierend
- Opvang en ondersteuning van betrokkenen
- Maatregelen en toezicht omtrent veiligheid
- Communicatie, zowel intern als extern
- Verwijzen naar en samenwerken met externe organisaties en instanties
- Herstelbemiddeling
- Nazorg
- ...

In elke situatie zal afgesproken moeten worden wie, welke actie, op welk moment onderneemt. De vertrouwenspersonen kunnen hierbij een coördinerende rol op zich nemen. Bij elke actie moet rekening gehouden worden met de wensen van de betrokkenen en desgevallend zijn of haar ouders.

De vertrouwenspersonen zullen bijhouden wat er afgesproken werd, en zullen deze afspraken ook verder opvolgen.

STAP 4: NAZORG EN EVALUATIE

Na een incident kunnen gevoelens van onveiligheid of onrecht lang blijven aanslepen. Meestal hebben betrokkenen behoefte aan goede nazorg. Goede nazorg leidt ook tot minder herhaling van dezelfde soort incidenten. Ook transparantie over hoe het incident is opgevolgd, zorgt voor een gevoel van vertrouwen in een sportclub.

De vertrouwenspersonen zullen elke situatie verder opvolgen, bijvoorbeeld door formele of informele nazorggesprekken met de betrokkenen, een groepsdebriefing, etc. Ook van de coaches wordt verwacht dat zij situaties binnen hun team verder opvolgen. Wanneer het incident wordt afgesloten, zullen de vertrouwenspersonen de betrokkenen ook bevragen omtrent de manier waarop de club is omgegaan met de situatie. Deze feedback zal gebruikt worden om adviezen te formuleren naar het bestuur om de clubwerking verder te verbeteren op dit vlak.

REGISTER VAN MELDINGEN

De vertrouwenspersonen zullen elke melding bijhouden in een register dat enkel voor hen toegankelijk is. Zij zullen ook bijhouden welke afspraken gemaakt worden i.v.m. bepaalde acties en wat de uitkomst daarvan is.

HANDIGE LINKS

www.1712.be
www.voicesfortruthanddignity.eu
www.ethischsporten.be
www.sportmetgrenzen.be

FAQ

Hoe vaak komt seksueel grensoverschrijdend gedrag voor binnen de sportwereld?

In 2014 werd er in het kader van de overheidsopdracht 'Ethisch Verantwoord Sporten' door de Universiteit Antwerpen een grootschalig onderzoek uitgevoerd bij 2044 Vlaamse volwassenen tussen 18 en 50 jaar. Uit de resultaten bleek dat 17% van hen minstens één ervaring rapporteerde van seksueel grensoverschrijdend gedrag in een sportomgeving voor de leeftijd van 18 jaar. De meest gerapporteerde ervaringen zijn dat men nagefloten of nageroepen werd, er over de sporter seksistische grappen of seksueel getinte opmerkingen gemaakt werden, en dat de sporter ongewenst aangeraakt of betast werd. Wanneer we kijken naar de ernst van de meegemaakte ervaringen zien we dat 2% van de respondenten enkel mild, 8% matig en 7% slachtoffer werd van ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag.

Waarom heeft onze club nood aan een beleid rond seksueel grensoverschrijdend gedrag?

Eigenlijk zou elke club een beleid moeten hebben met betrekking tot deze thematiek. Sportclubs worden ook gestimuleerd door de overheid en de sportfederaties om hierrond een beleid uit te werken. In het algemeen kent sport immers enkele typische kenmerken die aanleiding kunnen geven tot het ontstaan en voortduren van (seksueel) grensoverschrijdend gedrag.

- De macht van een coach of autoriteitsfiguur over zijn sporter kan groot zijn. Dat machtsverschil kan leiden tot onbalans in de relatie, wat dan weer een risico op misbruik meebrengt. Let wel: het zijn het zeker niet alleen (mannelijke) coaches die onaanvaardbaar seksueel gedrag stellen ten aanzien van jonge atleten. Uit onderzoek blijkt dat het vaak leeftijdsgenoten zelf zijn die het grensoverschrijdend gedrag stellen. Wees er dus attent op dat er grensoverschrijdend of experimenteelgedrag vooral tussen jongeren onderling plaatsvindt. In dit geval is er eerder sprake van sociale machtsverschillen en groepsdruk.
- Sport is per definitie een lichamelijke aangelegenheid. In die op zich normale cultuur van lichamelijke kan een sporter niet altijd uitmaken wat aanvaardbaar gedrag is.
- Jonge sporters die ambitieus bezig zijn met hun sport, vormen een kwetsbare groep. Zo kan bijvoorbeeld de prestatiedruk zo groot worden dat alles moet wijken. Het ondergaan van seksuele intimidatie kan op die manier een aanvaardbare opoffering lijken voor de sporter, als die zich blindstaart op het prestige van sportief succes.

Wat is grooming?

Grooming is het proces waarin de pleger zijn slachtoffer isoleert en bewust voorbereidt op het misbruik. De pleger probeert langzaam het vertrouwen te winnen van zijn slachtoffer en systematisch de grenzen tussen pleger en slachtoffer te laten vervagen. Dat proces kan weken, maanden en zelfs jaren duren. De pleger probeert stapsgewijs dichterbij te komen om geheimhouding mogelijk te maken. Het groomingproces is verraderlijk omdat het hierdoor zal lijken dat de sporter 'vrijwillig meewerkt' aan het misbruik.

Kinderen zijn als afhankelijke individuen in een opvoedingscontext uiterst kwetsbaar voor deze benadering, maar ook jongeren en jonge volwassenen in een sterke afhankelijkheidsrelatie, zoals tussen een sporter en

een coach, kunnen het slachtoffer worden van zo'n proces. De sporter heeft vaak een groot vertrouwen in de coach of een andere begeleider die hij al als een autoriteit aanschouwt. De pleger kiest vaak bewust zijn slachtoffers, werpt zich op als een vader- of moederfiguur en geeft aandacht aan privéaangelegenheden van de sporter. Celia Brackenridge, een gerenommeerd Brits onderzoeker, onderscheidt volgende fases in het groomingproces:

- Uitkiezen van het slachtoffer: kwetsbare sporters observeren, mogelijkheden creëren om de betrouwbaarheid uit te testen, aandacht geven en vriendschap sluiten.
- Opbouwen van een vriendschapsrelatie en vertrouwensband: het slachtoffer speciaal doen voelen door bv. cadeautjes of beloningen te geven, tijd samen door brengen, te luisteren, een ruilsysteem in te voeren ("Jij moet nu even dit voor mij doen, want ik heb dat allemaal al voor jou gedaan").
- Slachtoffer isoleren en controle en loyaliteit invoeren: het slachtoffer toegang tot anderen weigeren, contact met ouders en vrienden buiten de sport aan banden leggen, inconsistent gedrag (de ene keer een beloning geven, de andere keer geen aandacht geven om zo het verlangen naar aandacht bij het slachtoffer aan te wakkeren), de toewijding van het slachtoffer uittesten.
- Initiëren van het misbruik en in stand houden van het geheim: stapsgewijs seksuele grenzen verleggen, bij weerstand zeggen "Vorige keer vond je het oké", medewerking vragen door schuldgevoel aan te praten "Dit heb ik van je te goed" of "Kijk nu wat je gedaan hebt", bescherming bieden met uitspraken als "Dit is ons geheim", het slachtoffer in diskrediet brengen met "Niemand zal je geloven" of bedreigen "Als je 't verder vertelt, is je sportieve carrière voorbij"...

Grooming is vaak succesvol in de sport omdat de sporter een groot vertrouwen heeft in zijn of haar coach of autoriteitsfiguur. De coach biedt de sporter de mogelijkheid of het vooruitzicht om prestaties te leveren. Naast concrete beloningen, geeft de coach de sporter vaak ook ontastbare voordelen zoals het gevoel om speciaal te zijn, vertrouwen, de lokroep van succes, veiligheid en superioriteit. De coach draagt zorg voor de sporter en beschermt hem of haar, waardoor die zich steeds afhankelijker zal opstellen. Hij lokt de sporter stap voor stap in de val en verkrijgt toestemming door bedreiging. Bedreigingen zoals "Ik zet je uit het team" zullen ervoor zorgen dat de sporter stilzwijgend toestemt. De gevoelsband tussen coach en sporter kan er ook toe leiden dat de sporter tijdens de grooming verliefd wordt op de coach. De vaak sterke emotionele band tussen coach en sporter kan de drempel tot melding of aangifte onoverkomelijk hoog maken voor de sporter.

Mag ik als coach mijn spelers aanraken?

Het is zeker niet de bedoeling om aanrakingen te bannen, zolang maar voldoende met volgende aandachtspunten rekening gehouden wordt. De integriteit van de jonge sporter staat steeds voorop.

Bij het sporten horen heel wat aanrakingen: ondersteuning tijdens het uitvoeren en aanleren van bepaalde (risicovolle) bewegingen, lichamelijke aanwijzingen tijdens het uitvoeren van een instructie of nieuwe techniek... Deze aanrakingen zorgen voor betere kennisoverdracht en maken sport veiliger. Dat creëert een cultuur van lichamelijke waar de sporter niet altijd kan uitmaken wat aanvaardbaar gedrag is. Het is dus belangrijk dat je als sportbegeleider op voorhand uitlegt waar en waarom je iemand gaat aanraken, en dat je nagaat of de sporter dat oké vindt. Zo leren jonge sporters inschatten welke aanrakingen 'normaal' zijn en 'erbij horen'.

Daarnaast horen bij het goed begeleiden van kinderen en jongeren in de sport ook ondersteunende, helpende, troostende, verzorgende en andere aanrakingen. Onder die aanrakingen verstaan we schouderklopjes, high fives, groepsknuffels, een hand geven... Deze aanrakingen zijn een vorm van non-verbale communicatie en worden vaak als aangenaam ervaren. Ze geven steun of versterken het groepsgevoel. Ze kunnen echter ook verder gaan en als onaangenaam ervaren worden, bijvoorbeeld het

betasten van de intieme zones of ongewenst zoenen. Het is belangrijk steeds de integriteit van kinderen en jongeren te bewaken en centraal te plaatsen. Volgende aandachtspunten kunnen hierbij helpen:

- ga steeds na of de jonge sporter zich comfortabel voelt bij de aanraking: niet alle kinderen reageren hetzelfde of zullen een grens durven aangeven. Dring geen aanrakingen op of doe niets onverwachts;
- als het initiatief van de jonge sporter zelf komt, is dit oké maar begrens indien nodig. Ook de integriteit van de sportbegeleider moet bewaakt worden;
- het aanraken van intieme delen hoort niet bij sociaal aanvaardbare aanrakingen, en het is goed om heel jonge sporters te leren dat ze daar zelf baas over zijn;
- aanrakingen die pijn doen (slaan, een tik geven...), overstimulerend zijn (kriebelen...) of eerder intiem (zoenen, tegen elkaar liggen, door het haar wrijven...) zijn niet oké;
- bij twijfel, maak vooraf afspraken over de manier waarop bepaalde aanrakingen best gebeuren, betrek jonge sporters (en eventueel de ouders) bij deze afspraken.

Hoe vermijd je geruchten, roddels en valse beschuldigingen?

Als sportbegeleider vervul je een voorbeeldfunctie in de club en draag je verantwoordelijkheid ten opzichte van jonge sporters. Het is dan ook belangrijk om te allen tijde de veiligheid en integriteit van de jonge sporters te garanderen. Als alle begeleiders zich houden aan de afgesproken gedragscode, is er geen probleem. Wel is er een probleem wanneer er vermoedens, geruchten of roddels zijn over het gedrag van een sportbegeleider t.a.v. een sporter. “Eens beschuldigd, altijd verdacht” – het is vaak een pijnlijke realiteit.

Als er een open sfeer heerst, mensen elkaar kunnen aanspreken op gedrag en geruchten, situaties van één-op-één contact met jonge sporters beperkt worden en er duidelijke afspraken zijn, verkleint dat het risico dat anderen je (vals) kunnen beschuldigen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en laat je controle en toezicht toe. Ook al heb je alleen maar goede bedoelingen, toch is het belangrijk om zulke aanklachten te allen tijde te voorkomen.

CONTACTGEGEVENS VERTROUWENSPERSONEN

Eline Martin: Eline.Martin@kortrijkspurs.be 0473/98.50.99

Sam Markey: samuel@kortrijkspurs.be 0486/17.90.98